

การศึกษาติดตามกลุ่ม

การศึกษาติดตามกลุ่ม (Panel Studies) เป็นวิธีการที่ใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยศึกษาซ้ำในเรื่องเดิมกับกลุ่มตัวอย่างเดิม แต่กระทำในช่วงเวลาต่างกัน การศึกษาติดตามกลุ่มเป็นชนิดหนึ่งของวิธีการศึกษาแบบสำรวจ (survey studies) ซึ่งเหมาะสำหรับการศึกษาแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ว่ามีผลมาจากอะไร ในการศึกษาด้วยวิธีนี้ผู้ที่ถูกศึกษาจะเรียกว่าสมาชิกกลุ่ม (panel member) ส่วนวิธีการที่ใช้ศึกษาตลอดทั้งขบวนการ จะเรียกว่า เทคนิคการศึกษาติดตามกลุ่ม (panel technique)

ในระยะแรก วิธีนี้รู้จักกันแพร่หลายในการศึกษาวิจัยปัญหาเกี่ยวกับมติมหาชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการเลือกประธานาธิบดีของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา วิธีการรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยสัมภาษณ์ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างเดิมในช่วงระยะเวลาแตกต่างกัน ต่อมาได้มีการนำวิธีการศึกษาติดตามกลุ่มไปใช้ศึกษาวิจัยในด้านอื่นๆ อีกมาก เช่น ใช้ในการศึกษาทัศนคติที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งมีใจเพียงแต่บรรยายทัศนคติเท่านั้น แต่จะศึกษาถึงลงไปถึงว่าเกิดทัศนคติเช่นนั้นได้อย่างไร และได้รับอิทธิพลมาจากอะไรบ้าง นอกจากนี้ยังนำวิธีการรวบรวมข้อมูลแบบต่าง ๆ มาใช้ นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ เช่น สังคมมิติ แบบบันทึก และแบบทดสอบ เป็นต้น

ปัญหาที่เหมาะสมกับการใช้วิธีการศึกษาติดตามกลุ่มแบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ

ประเภทที่ ๑ เมื่อต้องการศึกษาผลที่เกิดจากเหตุการณ์เดียวหรือหลายเหตุการณ์ เช่น ศึกษาผลของการโฆษณาในการลดความเสี่ยงของพรรคการเมือง ๒ พรรค ซึ่งศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ลงคะแนนเสียงกลุ่ม

เดิม ในช่วงเวลา ก่อนและหลังการโฆษณาหาเสียงของพรรคทั้งสอง หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ องค์กรหนึ่งในสหประชาชาติต้องการศึกษาหาวิธีที่เหมาะสมที่สุดในอันที่จะทำให้ชาวอเมริกัน สนใจในผลการดำเนินงานของสหประชาชาติ จึงเลือกตัวอย่างชาวอเมริกันมาจำนวนประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ คน ได้มีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อสหประชาชาติ และงานของสหรัฐอเมริกา ในด้านการต่างประเทศ หลังจากนั้นองค์กรเดียวกันนี้ได้จัดให้มีการรณรงค์โฆษณาประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านต่างๆ ดังกล่าวอย่างจริงจัง ภายหลังจากการรณรงค์เสร็จสิ้นลงแล้ว ได้จัดให้มีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ประเภทที่ ๒ เมื่อต้องการศึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นของบุคคลที่อยู่ภายใต้ภาวะความกดดัน ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้ง เช่น ติดตามศึกษากลุ่มนักเรียนตลอดช่วง ๔ ปี ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาสมัยใหม่ที่ให้เสรีภาพอย่างกว้างขวาง แต่เด็กเหล่านี้มาจากครอบครัวสมัยเก่า ที่มีการเลี้ยงดูอย่างเข้มงวด โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งเหล่านี้ ของเด็กนักเรียน

ในการศึกษาปัญหาที่ใช้วิธีติดตามกลุ่มนี้ สิ่งที่จะมีผลกระทบต่อความเที่ยงตรงภายใน (internal validity) ของงานวิจัยก็คือ การทดสอบซ้ำ (retest) ซึ่งหมายความว่า การสัมภาษณ์ในครั้งที่ ๒ หรือครั้งที่ต่อ ๆ มานั้น อาจมีผลทำให้กลุ่มตัวอย่างตระหนักมากขึ้นหรือมีความระมัดระวังมากขึ้นต่อการแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งที่ต้องการศึกษานั้นๆ จนอาจเป็นผลให้คำตอบไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงได้ ดังนั้นในการออกแบบการวิจัยในลักษณะนี้ ก็จะต้องคำนึงถึงวิธีการที่จะควบคุมให้งานวิจัยมีคุณภาพเช่นเดียวกับงานวิจัยแบบ

อื่นๆ เช่นกัน ดังจะศึกษาได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการศึกษาติดตามกลุ่ม ที่ทำในแขวงอีรี (Erie County) สหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ.๑๙๕๐ ซึ่งต้องการศึกษาถึง การเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการเลือกประธานาธิบดีของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์ซ้ำ โดยผู้สัมภาษณ์ซึ่งได้รับการอบรมเป็นอย่างดีแล้ว จำนวน ๑๕ คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสตรีออกสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชาชนจำนวน ๓,๐๐๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (systematic random sampling) คือสัมภาษณ์ทุกๆ บ้านที่ ๔ (เลือกบ้านที่จะสัมภาษณ์เป็นบ้านแรก

ก่อน แล้วเว้นไป ๓ บ้าน มาสัมภาษณ์บ้านที่ ๔ ต่อมา เป็นบ้านที่ ๘ และ ๑๒ ทำต่อๆ ไปจนครบจำนวนที่ต้องการ) ต่อมาแบ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดออกเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มละ ๖๐๐ คน โดยวิธีแบ่งชั้น (stratified sampling) เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ๓ กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งแต่ละกลุ่มจะได้รับการสัมภาษณ์ ๒ ครั้ง ในช่วงเวลาของการสัมภาษณ์ครั้งที่ ๒ นี้ จะไม่ตรงกันในแต่ละกลุ่ม ส่วนกลุ่มที่ ๔ จะเป็นกลุ่มที่จะติดตามศึกษา (the panel) กลุ่มนี้จะได้รับการสัมภาษณ์ ๑ ครั้ง แต่ละครั้งห่างกันช่วงละ ๑ เดือน ดังแผนผังต่อไปนี้

แบบแผนการศึกษาติดตามกลุ่มในแขวงอีรี

ปฏิทิน เหตุการณ์	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.
			การประชุมใหญ่ พรรคเสรีนิยม	การประชุม ใหญ่พรรค อนุรักษนิยม			การเลือกตั้ง
การสัมภาษณ์ที่	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
กลุ่มที่ได้รับ การสัมภาษณ์	กลุ่มสัมภาษณ์ ทั้งหมด ๓๐๐๐ คน	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐	กลุ่มที่ ๔ (Panel) ๖๐๐
			กลุ่มที่ ๑ ๖๐๐	กลุ่มที่ ๒ ๖๐๐		กลุ่มที่ ๓ ๖๐๐	

จากแผนผังจะเห็นว่า การสัมภาษณ์ครั้งแรกกระทำเมื่อเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ต่อมาในเดือนมิถุนายนได้สัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ เป็นครั้งที่ ๒ และจากปฏิทินเหตุการณ์จะเห็นว่าในระหว่างกลางเดือนมิถุนายน ถึงกลางเดือนกรกฎาคมเป็นช่วงที่มีการประชุมใหญ่ของพรรคเสรีนิยม และในเดือน

กรกฎาคมนี้เอง ก็ได้สัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ เป็นครั้งที่ ๓ และสัมภาษณ์กลุ่มควบคุมกลุ่มที่ ๑ เป็นครั้งที่ ๒ ต่อมา ระหว่างกลางเดือนกรกฎาคม ถึงกลางเดือนสิงหาคมเป็นช่วงที่มีการประชุมใหญ่ของพรรคอนุรักษนิยม ซึ่งในเดือนสิงหาคมนี้จะสัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ อีกเป็นครั้งที่ ๔ และสัมภาษณ์กลุ่มควบคุมกลุ่มที่ ๒ เป็นครั้งที่ ๒ หลัง

จากเสร็จสิ้นการประชุมของทั้ง ๒ พรรคแล้ว ในเดือนกันยายนได้สัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ เป็นครั้งที่ ๕ และสัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ เป็นครั้งที่ ๖ ในเดือนตุลาคม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์กลุ่มควบคุมที่ ๓ เป็นครั้งที่ ๒ ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคมกับพฤศจิกายน ตามปฏิทินเหตุการณ์ได้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งหลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นไปแล้วเพียงเล็กน้อย ก็ได้สัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ อีกเป็นครั้งที่ ๗ การที่จัดให้มีการสัมภาษณ์กลุ่มที่ ๔ เป็นระยะเวลาถึง ๗ ครั้งด้วยกันนี้ ก็เพื่อติดตามดูแบบแผนการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการเลือกประธานาธิบดี ในระหว่างช่วงเวลาที่มียุทธการต่างๆ เกิดขึ้นแตกต่างกัน ซึ่งก็คือการประชุมใหญ่ของพรรคทั้ง ๒ นั้นเอง และในการสัมภาษณ์นั้นจะถามรายละเอียดของผู้ที่เปลี่ยนใจในการเลือกแต่ละครั้งถึงเหตุผลที่ตัดสินใจเช่นนั้น ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคลิกภาพ ปรัชญาที่ยึดถือ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ความคิดเห็นในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ภูมิหลังของแต่ละบุคคล เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้วิธีเปรียบเทียบผลจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง จะทำให้ทราบว่า บุคคลประเภทใดบ้างที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ มีอิทธิพลอะไรบ้างที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงเป็นเช่นใด ในการออกแบบการวิจัย โดยให้มีการสัมภาษณ์กลุ่มควบคุมทั้ง ๓ ในช่วงเวลาแตกต่างกันนั้น ก็เพื่อจะนำมาเปรียบเทียบกับกลุ่มคิดคาม (กลุ่มที่ ๔) เพื่อหาผลกระทบอันอาจเกิดจากการสัมภาษณ์ซ้ำในแต่ละครั้งได้ อันจะเป็นการควบคุมตัวแปรเกี่ยวกับการทดสอบซ้ำ ซึ่งส่งผลต่อความเที่ยงตรงภายในของงานวิจัยนั่นเอง

อีกตัวอย่างหนึ่งของการใช้วิธีการศึกษาคิดคาม-กลุ่มในการวิจัยทางการศึกษา เพื่อหาสาเหตุและผล คือ การศึกษาว่าพฤติกรรมของครูมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนหรือพฤติกรรมของนักเรียนมีผลต่อพฤติกรรมของครูของแคมป์เบล (Campbell) ในการศึกษานี้ได้จำแนกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างครู จำนวน ๑๐๐

คน เป็น ๒ ลักษณะ คือ "เป็นกันเอง" กับ "ขานเย็น" และจำแนกพฤติกรรมของนักเรียนในความรับผิดชอบของครูแต่ละคนเป็น "ตอบสนอง" และ "ไม่ตอบสนอง" ข้อมูลที่รวบรวมได้จัดอยู่ในตารางดังนี้

การศึกษาครั้งที่ ๑

พฤติกรรม ของนักเรียน	พฤติกรรมของครู	
	ขานเย็น	เป็นกันเอง
ตอบสนอง	๒๐	๓๐
ไม่ตอบสนอง	๓๐	๒๐

จากข้อมูลในตารางพบว่าไม่อาจตัดสินใจได้ว่าพฤติกรรมของใครเป็นเหตุหรือผล จึงได้นำวิธีการศึกษาคิดคาม-กลุ่มมาใช้ โดยศึกษาครูกลุ่มเดิมซ้ำอีกครั้งหนึ่งทั้งครู และนักเรียนในช่วงเวลาที่อมปรากฏผลดังตาราง

การศึกษาครั้งที่สอง

พฤติกรรม ของนักเรียน	พฤติกรรมของครู	
	ขานเย็น	เป็นกันเอง
ตอบสนอง	๕๐	๔๐
ไม่ตอบสนอง	๔๐	๕๐

จากข้อมูลในการศึกษาครั้งที่ ๒ นั้น การศึกษาแบบติดตาม จะทำให้ทราบในรายละเอียดว่า การที่ข้อมูลเปลี่ยนแปลงนั้นเปลี่ยนมาจากใคร ด้านแบบแผนการเปลี่ยนแปลงในการศึกษาครั้งที่สองมีรายละเอียดของ - ทิศทางการเปลี่ยนแปลงตามรูปโลกต่อไปนี้ ก็จะสามารถสรุปผลได้เป็นอย่างดีโดยวิธีหนึ่ง

ความเป็นกันเองของครู ส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองของนักเรียน

พฤติกรรม ของนักเรียน	พฤติกรรมของครู	
	ขานเย็น	เป็นกันเอง
ตอบสนอง	๕๐ ๕๐	↑ ๓๐
ไม่ตอบสนอง	๓๐ ↓	๕๐ ๕๐

จากตาราง จะเห็นว่า ถ้าในการศึกษาครั้งที่ ๒ พบว่าในกลุ่มครูที่ซาเย็น แต่มีนักเรียนตอบสนองนั้น พฤติกรรมของนักเรียนได้เปลี่ยนไปจากเดิม เป็นพวกไม่ตอบสนองจำนวน ๑๐ คน และในกลุ่มครูที่เป็นกันเอง และมีนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ตอบสนองนั้น นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปจากเดิม มาเป็นผู้มีพฤติกรรมตอบสนองจำนวน ๑๐ คน ถ้าข้อมูลปรากฏในลักษณะนี้ จะสรุปได้ว่าความเป็นกันเองของครูส่งผลต่อพฤติกรรมการตอบสนองของนักเรียน แต่ถ้าในการศึกษาครั้งที่สองได้ข้อมูลดังตารางต่อไปนี้ จะสรุปได้ตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้วคือ

พฤติกรรมการตอบสนองของนักเรียนส่งผลต่อความเป็นกันเองของครู

พฤติกรรมของนักเรียน	พฤติกรรมของครู	
	ซาเย็น	เป็นกันเอง
ตอบสนอง	๑๐	๑๐ → ๓๐
ไม่ตอบสนอง	๓๐ ←	๑๐ ๑๐

จากตาราง จะเห็นว่า ในการศึกษาครั้งที่ ๒ นี้ ในกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรม ตอบสนอง นั้น ปรากฏว่าครูซึ่งเดิมมีลักษณะซาเย็น ได้เปลี่ยนไปเป็นครูที่มีลักษณะเป็นกันเอง ทำให้ครูที่เป็นกันเองมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก ๑๐ คน และในกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ตอบสนอง พบว่าครูของกลุ่มนี้ ซึ่งเดิมมีลักษณะเป็นกันเอง ได้เปลี่ยนไปเป็นผู้ที่มีลักษณะซาเย็น ทำให้ครูที่มีลักษณะซาเย็นเพิ่มขึ้นอีก ๑๐ คน ซึ่งในลักษณะนี้ จะสรุปได้ว่าพฤติกรรมการตอบสนองของนักเรียนส่งผลต่อความเป็นกันเองของครู ซึ่ง จะเห็นว่า การศึกษาด้วยวิธีติดตามกลุ่มเดิมเท่านั้นที่จะทำให้ทราบรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และสามารถหาคำตอบในปัญหาที่ต้องการศึกษาได้

อย่างไรก็ดี ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ในการออกแบบการวิจัย โดยนำวิธีการศึกษาติดตามกลุ่มไปใช้นั้น นักวิจัยพึงตระหนักถึงการควบคุมปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อความเที่ยงตรงภายใน และภายนอกของงาน

วิจัยนั้นๆ ด้วย

สรุปข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการศึกษาติดตามกลุ่ม

ในการนำวิธีศึกษาติดตามกลุ่มมาศึกษาลักษณะ-การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น พบว่ามีข้อดีและข้อจำกัดในการนำมาใช้ดังนี้

ข้อดี

๑. สามารถทราบได้ว่า สิ่งเร้าที่ต้องการศึกษานั้นส่งผลอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงโดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือทัศนคติที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งแรก และ ครั้งต่อมา ภายหลังจากได้รับสิ่งเร้านั้นๆ แล้ว เช่น การดูภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง มีผลทำให้พฤติกรรมหรือทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งของบุคคลเหล่านั้นเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างไร เป็นต้น

๒. สามารถทราบเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มบุคคลที่ได้รับสิ่งเร้าที่ต้องการศึกษาอย่างเดียวกัน เช่น จากการศึกษาถึงปัจจัยที่มีต่อการเลื่อนขั้นของทหารนั้น พบว่า เมื่อควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวกับการเลื่อนขั้นโดยตรง เช่น อายุ ความมีอาวุโส และระดับการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อความสามารถของทหารแล้ว ยังสังเกตได้ว่า ทหารบางคนมีแนวโน้มว่าจะได้รับการเลื่อนขั้นมากกว่าผู้อื่น และจากการศึกษาทัศนคติที่มีต่อกองทัพของทหารเหล่านั้น พบว่าทหารที่ได้รับการเลื่อนขั้นอยู่ในตำแหน่งสูง ๆ นั้น มีทัศนคติต่อกองทัพดีกว่าคนอื่นๆ ต่อคำถามที่ว่า เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการเลื่อนขั้นหลังจากควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องโดยตรงแล้วนั้น จะเป็นทัศนคติหรือไม่ จะต้องหาข้อมูลให้ได้ว่า การที่ทหารมีทัศนคติที่ดีนั้นเป็นผลมาจากการได้รับการเลื่อนขั้นหรือไม่ การที่จะตอบคำถามนี้ได้ นั้น จำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของทหารเหล่านั้นเสียตั้งแต่ในการรวบรวมข้อมูลครั้งแรกแล้ว จึงจะได้คำตอบว่า ทัศนคติส่งผลให้ทหารได้รับการเลื่อนขั้นหรือไม่

๓. ทำให้ทราบปฏิสัมพันธ์ร่วมระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันได้ ในกรณีนี้หมายความว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจาก

๒. ตัวแปรส่งผลร่วมกัน จึงทำให้ไม่ถาวรทดสอบที่ชัดเจนได้ เช่น พบว่าการอ่านคำโฆษณาสินค้า และการซื้อสินค้านั้นมีความสัมพันธ์กันทางบวก ข้อค้นพบเช่นนี้ เราไม่อาจสรุปได้ว่า การซื้อสินค้านั้นเป็นผลมาจากคำโฆษณา เพราะในความเป็นจริงอาจเป็นไปได้ว่า ผู้นั้นมีความต้องการจะซื้อสินค้านั้นๆ อยู่แล้ว หรืออาจได้ซื้อสินค้านั้นไว้แล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องอ่านคำโฆษณาสินค้า นั้นๆ และในขณะที่เดียวกันก็อาจมีผู้ที่มีมีความต้องการใช้สินค้านั้น แต่ได้มาอ่านคำโฆษณาดังกล่าวแล้วเกิดความต้องการที่จะซื้อสินค้านั้นตามมา ดังนั้นในการที่จะตอบคำถามในลักษณะนี้ด้วยวิธีการศึกษาคิดตามกลุ่ม จะต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มในการสัมภาษณ์ทั้งสองครั้ง โดยต้องแยกให้ได้ว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มที่ซื้อสินค้าไว้ ก่อนที่จะอ่านคำโฆษณา และกลุ่มใดเป็นกลุ่มที่ได้อ่านคำโฆษณาก่อนจึงได้ซื้อสินค้านั้น

เพื่อเปรียบเทียบผลรวมระหว่างสองตัวแปรดังกล่าว ข้อจำกัด

๑. การไม่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง และความเต็มใจหรือไม่เต็มใจในการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง จะส่งผลถึงความไม่สมบูรณ์ของการศึกษานี้ด้วย

๒. มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการย้ายที่อยู่ หรือเกิดความเจ็บป่วย หรือตาย เป็นต้น อันจะทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่คงลักษณะเดิม

๓. ผลจากการสัมภาษณ์ซ้ำ ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในข้อเท็จจริง เนื่องจากการทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ฆวิตระวังตัวมากขึ้นในการตอบคำถามครั้งต่อๆ มา และอาจจะพยายามที่จะรักษาคำตอบไว้คงที่ จึงเป็นผลทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้

บุษผา อนันต์สุชาติกุล

บรรณานุกรม

- Abelson, Robert P. "Simulation of Social Behavior," *The Handbook of Social Psychology* ✓p.337, Massachusetts, Addison-Wesley, 1968.
- Campbell, D.T. and J.C. Stanley. *The Lazarsfeld Sixteen Table, Experimental and Quasi-Experimental Design for Research.* Chicago, Rand McNally & Company, 1963.
- Glock, Charles Y. "Some Application of the Panel Method to the Study of Change," *The Language of Social Research.* p.242-250 New York. The Free Press, 1955.
- Lazarsfeld, P.F. *A New Research Method : The People's Choice.* New York, Columbia University Press, 1944.
- Lazarsfeld, P.F. "The Use of Panels in School Research," *Continuities in the Language of Social Research.* p.330-337 New York, The Free Press, '972.